

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT
TUDOMÁNYOS ÉS IRODALMI OSZTÁLYÁNAK
FELOLVASÓ ÜLÉSEIBŐL.

31. SZÁM.

AZ ÁLTALÁNOS
VÁLASZTÓI JOG.

*

DR. FRANCISY LAJOS

THEOLOGIAI TANÁRTÓL.

Felolvasatott a Szent-István-Társulat Tud. és Irod. Osztályának 1898. május 5-én
tartott ülésében.

Külön lenyomat a „BÖLCSELETI FOLYÓIRAT” 1898-iki évfolyamából.

Ára 40 kr.

BUDAPEST, 1898.
KIADJA A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT
TUDOMÁNYOS ÉS IRODALMI OSZTÁLYA.

Handwritten notes and stamps: a blue checkmark, a green 'R' in a circle, '2003 Mt', and '1995'.

A Szent-István-Társulatról.

A Szent-István-Társulat jószellemű, részint népies, részint tudományos könyvek kiadása végett létesült. A Szent-István-Társulat tagjai irányában a következő kötelezettséget vállalta el: 1. Évenként minden társulati tagot 90 nyomtatott ívre terjedő olvasmányokban részesít. 2. A 90 nyomtatott ívre terjedő könyveket két vagy három részletben a tagok megterhelhetése nélkül bérmentve küldi szét. 3. A könyveket nem küldi minden tagnak külön, hanem úgynevezett tiszteleti tagjaihoz, kik minden egyházmegyében ennek kiterjedése szerint többen vannak, s kik azon a vidéken a tagok irányában a Társulatot képviselik, a könyveket egyes tagoknak kézhez szolgáltatják, a tagdíjat tőlük átveszik stb.

Aki a Társulat tagjai közé kíván lépni, ha a közép-pontban lakik, bejelenti magát a Társulat titkári hivatalánál (Szentkirályi-utca 28. sz.), vidéken pedig azon tiszteleti tagnál, kitől a tagilletményt, vagyis a 90 ívnyi könyveket legkönnyebb uton megkaphatja, vagy plébánosánál, aki a további utasításokat szívesen megadja.

A Társulat rendes tagja tagdíjul évenként legkésőbb augusztusig befizet 3 frt 15 krt azon tiszteleti tagnak, kitől a társulati könyveket kapja és akihez, ha valamely könyvet meg nem kapott volna, a reklamációt is intézi.

AZ ÁLTALÁNOS VÁLASZTÓI JOG.

*

DR. FRANCISZY LAJOS

THEOLOGAI TANÁRTÓL.

Felolvasatott a Szent-István-Társulat Tud. és Irod. Osztályának 1898. május 5-én tartott ülésében.

Külön lenyomat a „BÖLCSELETI FOLYÓIRAT” 1898-iki évfolyamából.

BUDAPEST, 1898.

KIADJA A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT
TUDOMÁNYOS ÉS IRODALMI OSZTÁLYA.

1*

AZ ÁLTALÁNOS VÁLASZTOI JOG.

NÉPKÉPVESELETI RENDSZER azon az elven alapszik, hogy az ország polgárai, a nép, a közügyek intézéséből nem zárhatók ki.

Ez az elv másképen érvényesül a köztársasági kormányformával bíró, és másképen a monarchikus államokban. Köztársaságokban a törvényhozási hatalom osztatlanul a népnél marad, és az állam feje, az elnök, csak mint a nép bizományosa gyakorol bizonyos intézkedő és szabályozó jogokat a törvényhozó testületek mellett, de — természetesen — az alkotmány keretei között. Ellenben alkotmányos monarchiákban, a törvényhozási hatalom a nép és az uralkodó között oszlik meg, olyképp, hogy a felségjogok, úgymint a szentesítési- és veto-jog érintetlenül hagyatnak. Ez utóbbiak az uralkodói tisztségből eredőknek tekintetnek, és a monarchikus alkotmányos közjog szerint az államhatalmat betetőzik.

Nem vitatjuk e helyen, hogy hol érvényesül tökéletesebben a népképviseleti rendszer elve, köztársaságban-e, vagy alkotmányos monarchiában? Csak azt jegyezzük meg, hogy maga az elv — nagy általánosságánál fogva — nem dönti el azt a fontos kérdést, mely a parlamentarismus behozatala óta mindig napirenden van, legújabbán pedig nálunk is felmerült: hogy részesüljön-e minden állampolgár a törvényhozási hatalomban, és ha igen, minő feltételek alatt? Vannak olyanok is, kik így teszik fel a kérdést:

a törvényhozási hatalomban való részesülés minden állampolgárra nézve feltétlen legyen-e, vagy bizonyos feltételektől függő?

Egyes államok, mint Belgium, Svájc, Észak-Amerika, Németország — ez utóbbi csak a birodalmi gyűlésre vonatkozólag — főképp a munkásokztályok nyomása alatt a felvetett kérdésre azzal válaszoltak, hogy behozták az általános választói jogot, melyet bizonyos életkorhoz és az állampolgári jog élvezetéhez kötöttek. Ezzel, tagadhatatlan, messzefekvő határokig mentek el, de a túlzók azon követelésének, hogy minden önrendelkező, kenyerét megkereső egyén, mint államtag, feltétlenül részesüljön a választói jogban, eddig egy állam sem tett eleget.

Nálunk a közvélemény a választói jog kiterjesztését határozottan sürgeti, de, hogy minő mérvben terjesztessék ki az, arra nézve a felfogások és kívánságok nagyon megvannak osztva. Legtöbben az általános választói jogot hangoztatják. Ez okból talán nem lesz érdektelen megvitatni az alábbiakban e jog erkölcsi alapját, határait, előnyeit és hátrányait.

I.

Ha az általános választói jog alapját keressük, mindenek előtt felmerül a kérdés, bir-e maga az elv, melyen népképviselési rendszer nyugszik, erkölcsi alappal? E kérdésre csak igennel felelhetünk. A népképviselési rendszer alapelve azt követeli, hogy az ország polgárai a közügyek intézéséből ne zárassanak ki. Tagadó alakban fejezzük ki a tételt, mert csak így helyes. Ha — állító kifejezéssel élve — azt mondanánk: az ország polgárai a közügyek intézésében részt vesznek, olyasmit fejeznénk ki, mi a köz-társasági kormányformával bíró államra nem alkalmazható, mert itt a nép nem mint résztvevő szerepel a közügyek intézésében, hanem mint egyedüli tényező, mely a hatalmat senkivel sem osztja meg, hanem csak átadja azoknak, kiket képviselőivé választ.

Az elv tehát csak tagadó alakban lehet helyes: az ország polgárai a közügyek intézéséből ne zárassanak ki. Ez a követelés jogos, méltányos és az ember társadalmi állapotának megfelelő, mit azonnal belátunk, mihelyt a közügyek fogalmát kissé megelemezük.

Minden közügy — közvetlenül vagy közvetve — a polgárok egyéni, családi és társadalmi jogait érinti. Vegyük például az adóviselést, mely, ha súlyos, megnehezíti, sőt lehetetlenné is teszi a megélhetést, a családalapítást, és megakasztja vagy gátolja a közművelődési törekvéseket. Tehát sujtja az állampolgárt, mint egyént, mint családalapításra és fentartásra hivatott tényezőt, végül, mint tagját a társadalomnak, kinek kétségbevonhatatlan joga van részesülni a műveltség áldásaiban, melyeket közös munka, a társadalmi összeség vállvetett igyekezete szült.

Vagy nézzük az ipari törvényeket. Ha rosszak, ha például a szabad verseny tágas terén a szakértelmet és a szorgalmat martalékul odadobják a korlátlanul fellépő pénztőkének, nem érzi-e meg ezt az igazságtalan nyomást az állam minden polgára? Megérzi az iparos, aki elszegényedik, s mivel látja, hogy szakértelmével és szorgalmával nem képes boldogulni, mint egyén meghasonlik önmagával, mint családapa, kétségbe esik, mint a társadalom tagja, bosszút esküszik a közrend ellen, melyet törvényesített rablásnak tart. Megérzi a vásárló közönség is, mely olyan cikkekkkel kénytelen beérni, minőket az áru piacot lefoglaló tőke forgalomba hoz, és olyan áron kénytelen venni azokat, minőt a tisztán nyereszkesedésre alapított vállalatok megszabnak.

És így sorba vehetnők az összes közügyeket, mindenütt arra a belátásra jutnánk, hogy az állami törvényhozás egész tárgyköre a legszorosabban függ össze a polgárok legéletbevágóbb érdekeivel. Ez az összefüggés képezi azt a jogalapot, melyre a polgároknak a közügyek intézésében való részvétele támaszkodik.

De, ha ez így van, méltán kelthet feltűnést, hogy e nagyfotosságú jogot az emberiség évszázadokon keresztül

nélkülözött, és vannak államok, ahol azt manapság is nélkülözik. E jelenség magyarázatánál különbséget kell tennünk jog és jog között.

Vannak emberi, társadalmi és állampolgári jogok. Az emberi jogkörbe mindaz tartozik, ami szükséges ahhoz, hogy az ember valláserkölcseileg és szellemileg fejlődhesse s némesbülhessen, anyagilag gyarapodhassék, családot alapíthasson s annak tagjairól az erkölcsi törvény határain belül intézkedhessék. E jogokról az ember le nem mondhat, s ha lemond, vétkezik, mert kötelességet dob el magától, mely nélkül az emberi nem fenmaradása nem biztosítható. Szülők, gyámok s némely esetben a kormányhatalom közegei is kezükbe veszik e jogok gyakorlását, de csak azért, hogy maga az egyén, kinek érdekében a gondoskodás történik, most vagy később teljesebb mérvben élvezhesse azokat.

A társadalmi jogokhoz számítjuk a másokkal való együttélést és a közmunka gyümölcseiben való részesülést. E jogokról sem lehet lemondani. Akár tetszik valakinek, akár nem, együtt kell élnie többekkel, és ki kell vennie részét a közmunkának őt megillető hasznából. Hogyan állhatna fenn a társadalom, ha az ember mindenről külön rendelkezhetnék, ha azt mondhatná: senkitől nem kívánok semmit, és senkinek nem adok semmit; nem akarom, hogy mások tekintettel legyenek reám, és én sem tekintek másokra? Ez annyi összeütközést szülne minden téren, ahány az ember. Ilyesmi az állatok világában sem lehetséges, mert azok is kölcsönösen felfalják egymást, ha a fajszeretet együttélő csoportokba nem tömörítene az egyedeket. És mi volna a közjóból, ha az embernek szabad volna a közhaszonnak őt megillető részét visszautasítani? Szabad odaajándékozni vagy közcélra fordítani, de nem szabad elhanyagolni, parlagon hevertetni, mert akkor az a haszon a társadalomra nézve elvész.

Másképp áll a dolog az állampolgári jogokkal, melyeknek a személy- és vagyonbiztonság védelmének igénybevétele, a közsegélyben és a törvényhozási teendőkben, ügy-

szintén a törvények végrehajtásában való részesülés. E jogokról az ember lemondhat, és e lemondás erkölcsileg megengedett cselekedet, ha azzal a megnyugvással történik, hogy e jogokat megbízható kezekbe tettük le.

Azt, hogy az állampolgári jogokról az ember erkölcsileg megengedett módon mondhat le, azzal okoljuk meg, hogy e jogok nincsenek oly elválaszthatatlanul összekötve egyéni és társadalmi természetünkkel, mint az emberi és társadalmi jogok. Emberi és társas lényi egyéniséget senki sem veheti fel magára, abban engem senki sem helyettesíthet; de hogy mi fejleszti, mi mozdítja elő azt az egyéniséget, tudhatja más is, és meg is valósíthatja helyettem. Ha ez nem így volna, akkor abszolutisztikus államokban közjólétről és megelégedésről beszélni sem lehetne; pedig a történelemnek számos példája tanúsítja, hogy ilyen államokban is szépen virágzott a jólét és megerősült a megelégedés.

Az ember kezdettől fogva benső öntudatában hordozta a meggyőződést, hogy állampolgári jogairól lemondhat. Lehetetlen eldönteni, hogy az első állam, mely a világon megalakult, minő volt: korlátlanul egyeduralmi-e, vagy köztársasági? Ha korlátlanul egyeduralmi volt, akkor ez a kormányforma csak úgy jöhetett létre, hogy a polgárok az államfő bölcsességében és igazságosságában megbíztak, s önként, saját elhatározásukból ruházták rá az állami közügyek intézésének jogát. Ha pedig köztársasági volt, akkor is korlátlanul egyeduralmivá csak az előbbihez teljesen hasonló módon alakulhatott át. A köztársaság egyik kiváló tagja megnyerte társai bizalmát, kik azután önszántukból tették le kezébe a teljhatalmat, maguknak csak keveset tartván fenn abból, vagy semmit sem.

Más magyarázat az államalakulás eredetének keresésénél nem gondolható. Nem lehet feltételezni, hogy erőszak alkotta meg az első államot. Azt a szervező működést ugyanis, melynek eredménye lőn az első állam, tömörítéssel kellett kezdeni. Az embereknek, kik eddig törzsekre vagy családokra osztva éltek, közeledniök kellett egymáshoz,

hogy közös egyetértéssel szüntessenek meg sok intézményt, melyek a családi vagy törzsi életet szabályozták, és alkotásnak törvényeket az állami szövetségbe lépett családok és törzsek közös érdekeinek előmozdítására s oltalmára. Amde az erőszak nem eszköze a tömörítésnek. Az erőszak inkább a széthúzó törekvéseket fejleszti ki, s az egység megbontására vezet.

Általában az államalakulást nem szabad összezavarni a hódítással. Ezt erőszak is végezhetette, amint végezte is. A már megalakult államok, ha még oly kezdetleges szervezettel bírtak is, területük határait szélesítették, más néptörzseket uralmuk alá hajtottak, bevonván őket saját állami közösségükbe, akár tetszett azoknak, akár nem. Így keletkeztek a világbirodalmak, melyek azonban szétmálltak, amint az erőszak nyomása belső egyenetlenség vagy a nagy erőmegosztás folytán meggyengült. Az erőszak tehát, mely az államalakulásnál nem volt lehetséges, a hódításra sem bizonyult alkalmas eszköznek, de egy ideig szerepelhetett itt, mint tényező.

Biztosan állíthatjuk ennél fogva, hogy ha az első állam korlátlanul egyeduralmi volt, ez a kormányforma csak úgy jöhetett létre, hogy a polgárok a közügyekben való részvételről önként lemondottak.

De azt az állításunkat is fentartjuk, hogy az eredetileg köztársasági államok is csak így módon, a polgárok önkéntes lemondása következtében alakultak át korlátlanul egyeduralmi államokká. Az első, aki egy ilyen, eredetileg köztársasági államban a teljhatalmat magának megszerezte, kezdetben nem használhatott erőszakot. Amíg egy államban a polgárság fejei mindnyájan, egyértelműleg azt akarják, hogy az államhatalom köztársasági alapon megosztva maradjon, addig minden ezzel ellenkező kísérlet oly ellenállást szülne, mely vagy magát a kísérletet csirájában fojtaná el, vagy teljes felbomlást idézne elő. Az első kísérletezőnek ennél fogva előbb meg kellett nyernie a nép többségét, akár magát a tömeget veszszük, akár annak vezetőit, és csak ennek segítségével nyomhatta el, ha már erőszakra volt szük-

sége, az ellenszegülők mozgalmát. Amde, akik a kényurat célhoz jutni segítették, e vállalkozással a közügyek intézésében való részvételről ipso facto lemondtak.

Ezzel meglettük magyarázatát annak a jelenségnek, hogy, bár az állami törvényhozásban való részvétel oly fontos jog, mert az ember egyéni, családi és társadalmi érdekeivel szoros összefüggésben van, mégis sok nemzet századokon át nélkülözötte azt és nélkülözi mai nap is. E jelenség eredeti okát, mint láttuk, a polgárok önkéntes lemondásában kell keresnünk.

A korlátlanul egyeduralmi kormányforma megalakulása után az állampolgárok tapasztalhatták, minő gyümölcsöket terem nekik a lemondás, használ vagy árt-e a közjónak? Tudjuk, hogy mindenütt, különösen ahol ez a kormányforma sokáig tartotta fenn magát, keserű tapasztalatokat szereztek. Az atyai kormányzást kényuralom és zsarnokság váltotta fel, az uralkodók a polgárok jogos érdekeinek elhanyagolásával egyéni dicsvágyukat, szeszélyüket, egyes csoportok és kasztok hatalmi törekvéseit emelték a közjólét fölé. Ez elégedetlenséget szült, alkotmányért, szabadságért való küzdelmekre és forradalmakra vezetett. A kényuralom ugyanis nehezen engedett, meg kellett azt törni ellenállással, harccal, s az emberek elkeseredése az eszközökben vajmi sokszor nem válogatott. A polgárok önkéntes, szabad elhatározásából kapta a hatalmat, de a polgárok szabadságát, melylyel élni nem, csak visszaélni tudott, önként nem adta vissza, mert mindig akadtak, kik támogatták önzésből vagy félelemből, s ezek segítségével az alkotmányos törekvéseket elnyomta, amíg bírta.

Távolról sem akarjuk helyeselni a forradalmakat, melyek mindig a fennálló törvényes rendet bontják meg s egy nagy zsarnok helyett sok kis zsarnokot ültetnek a nép nyakára, de az kétségtelen, hogy a korlátlan egyeduralom — általánosságban szólva — nem vált be. Azért, midőn a népek alkotmányos követelésekkel léptek fel — föltéve, hogy megengedett eszközökkel éltek — nemcsak jogosan, hanem a gyakorlati élet szempontjából célszerűen is cselekedtek.

Az alkotmánynak pedig, melyet kivitak maguknak, a legtöbb államban lényege a népképviselő, mely a választói jog gyakorlása által érvényesül. A választói jog tehát a nép alkotmányos életének gyújtója, szíve. Azzal a nyilvánvaló szándékkal hozta dobogásba a nemzet ezt a szívet, hogy általa frisebb és tisztább vér jusson a nemzeti társadalom testébe, az állampolgári jogrend nagyobb biztosítékokkal vétessék körül és a közjólét hathatósabban mozdíttassék elő.

Ha most már a mondottakat egybefoglaljuk, a következő eredményhez jutunk. 1. A közügyekben való részesülés — amint napjainkban nevezik — népképviselő, a polgárok nagyfontosságú és ősi joga, melyet ők, az államalkotás kezdetén, mint szabad elhatározásból szövetkező tényezők, birtak s utóbb visszazserezték. Minthogy pedig a választói jog nem egyéb, mint a közügyekben való részesülés alaki kifejezése, ennél fogva e jog a legszilárdabb erkölcsi alapon nyugszik. 2. Az állami közügyek intézéséhez az államalakulás kezdetén, vagy a korlátlan egyeduralom keletkezésekor minden polgárnak egyenlő joga volt, melylyel vagy személyesen, vagy törzsfőnöke révén rendelkezett. Az első esetben ez az ősi jog közvetlenül, az utóbbiban közvetve általános jog volt. Mivel pedig a jelenben divó választói jog nem egyéb, mint annak az ősi jognak új alakban való érvényesülése, ennél fogva ez a jelenben divó választói jog is egyetemes jellegű és hatályt követelhet a maga számára. Végül következtetéssel a választói jognak csak mint általános jognak van értelme, és csak mint ilyen bír erkölcsi alappal.

II.

Eddig egyetért velünk a népképviselői rendszer minden igaz híve. Mindegyik meg van győződve arról, hogy a népképviselő azon módja, mely szerint a választói jog csak kevesekre terjed ki, sem nem jogos, sem nem igazságos. Milyen népképviselő az, melyet a lakosságnak, mondjuk az állampolgároknak csak tizenöt-húsz százaléka alkot meg?

De ha fölteszszük a kérdést, hogy, mely határokig terjesztendő ki a választói jog, az illetékes körök állásfoglalásában a vélemények sokaságával találkozunk. Győzzön e vélemények küzdelmében az, mely a legigazságosabb alapon áll. Mi ennek az álláspontnak a megjelölésére törekszünk, de mielőtt tételünket felállítanók, hozzá kell szólnunk a követeléshez, mely a választói jognak feltétlen kiterjesztését sürgeti.

Lehet-e a választói jog feltétlenül általános, azaz kiterjedhet-e minden felnőtt, mondjuk huszonöt éves emberre, nem-különbség nélkül, figyelmen kívül hagyva egyszersmind az életfoglalkozást, teherviselést és erkölcsi képesítést? Nem habozunk e kérdésre tagadó feleletet adni. Nézetünket a következőkkel okoljuk meg.

1. Mindenek előtt helytelepnek tartjuk a választói jognak a nőkre való kiterjesztését. Általában céltévesztett dolog a nőt az állami közügyek intézésébe bevonni. Ők közvetlenül a család számára születnek, és nem a nagy társadalom és az állam számára. Az állampolgári jólétekből kiveszik a részüket; a közrend, erkölcstisztelet, személy- és vagyonbiztonság, vallási és társadalmi szabadság áldásait élvezik ők is, de csak a család révén, amennyiben ugyanis e javak a családi kör boldogságának és viruló jólétének alapfeltételeit képezik. Oly cselekedetekre azonban, melyek magát az egyént vonják be az állampolgári jog- és kötelességkörbe, és abban tevékeny szereplésre indítják őt, a nő rá nem termett, mert azok meghaladják szellemi erejét és ki nem elégítik erkölcsi természetének igényeit.

A közgondok súlya a nő szellemi tehetségeit ellankasztja, észjárását megnehezíti, kedélyvilágára a komorság fellegét borítja, idegzetét túlfeszíti, egész valójából kiforgatja őt. Látjuk az életben, hogy a nő a családi körben szelíd, béketűrő és gyors erélyű, míg a közhivatalokban levert, ingerlékeny, lassú mozgású és szenvedő.

Másképp van a férfinál, kinek akarateréjét a közügyek gondja megacélozza, gondolkodásába a nehézségek üdeséget visznek be, kedélyébe hevet és életet. Elhatározásait a küz-

delmek az elszántság bástyáival veszik körül, szívének lelkesedését lánggra lobbantják, erélyét kitaratóvá teszik.

Újabb időben Európa majdnem minden államában, s még előbb Amerikában, megnyitották a nők előtt a tudomány csarnokait, a közhivatalok és az iskolák termeit. E helyek egyike sem való a nők, kivéven a leányiskolát. A kormányok, melyek ilyen intézkedéseket tettek, és a társadalmi körök, melyek azokat követelték, azzal érvelnek, hogy a nők között is vannak kitünő tehetségek, melyek a tudomány és az emberiség szolgálatában a legszebb sikerrel érvényesülhetnek. Felhozzák ezenkívül — és ennek az érvenek, úgy látszik, még nagyobb súlyt tulajdonítanak, — hogy a női proletariatus megakadályozása végett biztosítani kell a nőknek a munkáját, a tisztességes jövőt.

Ha már összemérjük ezeket az érveket a tudomány és az élet szükségleteivel, nem lesz nehéz azokat igazi értékekre leszállítani. Ami először a tudomány érdekeire való hivatkozást illeti, megjegyezzük, hogy a tudomány a nők közreműködésének hiányát épenséggel nem érzi, mert szellemi képességeik úgy sem állanak arányban a tudomány bonyolultabb kérdéseinek nehézségeivel. Voltak nagy észbeli tehetséggel megáldott nők, kik, mint a szépirodalom munkásai vagy a művészetek ápolói, hírnévre tettek szert, és a tudomány mezején is figyelemreméltó jártassággal dicsekedhettek, de azért a tudomány egyetlen egy vivmányt sem köszönhet nekik, a problémák megoldásához ők egy lépéssel sem járultak hozzá. Ez kétségtelenné teszi, hogy az ő hivatásszerű helyük nem a tudomány csarnokában van.

Annál szebb eredménnyel mozoghatnak a tudományok előcsarnokában, gondozván azokat a dísznövényeket, melyek a tudomány gondokba merült bajnokainak fáradságait megnyerítik, elernyedett lelkét felüditik: a szépirodalmat és szépművészeteket, festészetet, zenét, éneket, ámbár e téren is egyik-másik ágban csak másodrendű szerepet játszhatnak.

Amint a tudomány, úgy az élet szükségletei sem

követelik a nők tudományos kiképzését és a közhivatali pályákon való alkalmazását. Elismerjük, hogy a nőknek a társadalomban illő helyet és tisztességes jövőt biztosítani, feltétlen kötelessége az állami törvényhozásnak; tudjuk, hogy a női proletariatus a társadalom nagy veszélye, de ezt a veszélyt el lehet háritani más módon, anélkül, hogy a nőket az egyetemekre és a férfi-pályákra kellene utasítani. Igyekezzenek a törvényhozás mindenek előtt a férfi-proletariatusnak elejét venni, ne tűrje a társadalom kebelében a foglalkozás nélküli embereket, a munkakerülő csavargókat, kiknek legnagyobb százaléka a tönkrement egyének sorából kerül ki. Ne tűrje az állam, hogy e dologtalanok szédelgésből, csalásból éljenek vagy mások nyakán élőködjenek, hanem kényszerítsen mindenkit valaminő foglalkozásra, és emberséges törvényekkel tegye lehetővé mindenkinek, a legigénytelenebb és legalacsonyabb foglalkozású embernek is a megélhetést és a családalapítást. Hány a romlás szélére jutott embert lehetne ily módon megmenteni és a rendes viszonyú családi élet tisztos ösvényére terelni!

A törvényhozásnak továbbá arról kellene gondoskodnia, hogy a szegény javadalmazású hivatalnokok, kisbirtokosok és kisiparosok anyagi helyzete javíttassék, másrésztől az élet egyszerűbbé és olcsóbbá tétessék. Ez az utóbbi feladat — mint magától értetik — nagy részben a társadalomtól függ. A messzemenő igényeknek csak a társadalom józan ítélete képes kellő korlátokat szabni. És tudjuk, hogy az igények teszik drágává az életet, a drágaság a nyomortól való félelmet kelti fel az emberekben, ez pedig visszatartja őket a családalapítástól. Hogy emellett egyes élelmicikkek nagy megadóztatása és a kistermelők érdekeinek elhanyagolása is jelentékenyen emeli a drágaságot, mondanunk sem kell, de a legnagyobb emeltyűje annak mégis az igény. Azért mondjuk, hogy ezen a bajon a törvényhozás a társadalom közreműködése nélkül nem segíthet. De ha meggondoljuk, hogy a helyes és célszerű dolgokban a társadalom felfogása és eljárása mily könnyen alkalmazkodik a törvényhozás irányelveihez, biztosra vehetjük, hogy,

ha az állam a fényűzés ellen állást foglal, ha adórendszerével az e nemhez tartozó cikkeket és a tőke jogait visszaszorítja, s ugyanakkor a közszükségleti cikkeket a súlyos adóteher alól felszabadítja, a társadalom ezt az irányítást észreveszi és követni fogja.

Végre a törvényhozásnak és a társadalomnak karöltve kell támogatniuk a vallást, mely az erkölcsi érületet ápolja és szilárdítja. Egészséges erkölcsi állapotok között magától fejlődik ki az emberekben a családi élet utáni vágy. Mihelyt érett korba jutnak és kenyeret szereznek maguknak, első gondjuk tűzhelyet alapítani, melynél helyet foglalhat az otthonosság és a házi rend, s megtelepedhetik a megelégedés. Tapasztalati igazság az, hogy valamint a kicsapongáshoz szokott férfit ez a féktelen hajlam tartja vissza a családalapítástól, úgy más oldalról semmi sem ébreszthet benne erősebb ösztönt arra, mint a rendes és mértékletes élet szeretete.

Ha az említett intézkedések életbe lépnének, családi otthonba, tehát természetes hivatásának körébe jutna egy nagy százalék a azon nőknek, kik most férjhez nem mehetnek, s ennél fogva a férfi-pályákon kénytelenek kenyeret keresni, ahol — melleleg legyen mondva — megélhetést talán igen, de megelégedést és az élet veszélyei ellen oltalmat nem találnak. Az a százalék pedig, ami még ezután is fenmaradna, részint a nők nagyobb létszáma, részint más okok folytán, könnyen kaphatna foglalkozást a női életpályákon, az élet veszélyei ellen pedig oltalmat és menedékhelyet kereshetne a női konviktusokban, melyek tapasztalt és tisztességes nők felügyelete alatt állva, pótolnák a nőre nézve annyira nélkülözhetetlen házi kört.

Ezek szerint sem a tudomány, sem az élet nem igazolja a nők tudományos kiképzését és a férfipályákon való alkalmazásukat, s ezzel elesik az egyetlen érv, melyet a nők választói joga mellett némi nyomatókkal felhozni lehetne.

2. Nem helyeselhetjük a korlátlan választói jogot azért sem, mert egy ilyen fontos jog gyakorlásánál a

teherviselést és az erkölcsi képesítést lehetetlen figyelmen kívül hagyni.

Jog és kötelesség viszonylagos fogalmak; aki nem teljesít kötelességeket, ne kívánjon birni jogokat. Aki nem dolgozik és az állam terheinek fentartásához hozzá nem járul, az nem igényelhet maga számára befolyást, nem követelhet jogot az állami ügyek intézésére. A munkakerülés és a közterhek alól való kisiklás az önzés eredménye és a haszontalanság bizonyítéka. Ha tehát ilyen egyének a törvényhozásra jogot és befolyást nyernének, bizonyos, hogy azt saját, önző céljaikra használnák fel, s így az erkölcsi alapot nélkülöző joggyakorlat nemcsak magában véve igazságtalan, hanem a közjóra nézve egyenesen ártalmas volna.

Még kevésbé tekinthetünk el a választói jog gyakorlásánál az erkölcsi képességtől, mert e jognak erkölcsi rendeltetése és értéke van. Az igazságot egyenlő mértékkel mérni mindenkinek, a közjót a jogos érdekekkel összhangba hozni, az állam üdvét mindent átható, mindent magába záró és felölelő vezérelvnek tekinteni, mellőzhetetlen feladata a törvényhozásnak, melyre a választók adnak jogosultságot képviselőiknek. Ennél fogva, amily erkölcsi vonatkozású cselekedet a törvényhozásban való részvétel, oly erkölcsi kihatása van magának a választói jognak. Azért, akiről nem tételezhető fel, hogy e jog erkölcsi értékét megítélni, és azt oly módon gyakorolni képes, ahogy azt annak rendeltetése követeli, fel nem ruházható azzal.

E tagadólagos kijelentéseknél nem állapodhatunk meg, ezekkel csak azt akartuk tisztába hozni, hogy a választói jog nem lehet korlátlan kiterjedésű, feltétlenül általános. Minő korlátok közé kellene szorítani, minő föltételekhez kötni, azt a következő tétel fejezi ki:

Választói jogot nyerjen minden felnőtt korú, adófizető, szabad rendelkezésű, törvényes magaviseletű férfi, ki az állampolgárság kötelékében és az állampolgári jogok birtokában van. A tétel egyes részeit külön-külön akarjuk megmagyarázni.

a). A választói jog egyetemes alapjának az állampolgárságot fogadjuk el, és azt nélkülözhetetlennek tartjuk. Amíg valaki az állam kötelékébe fel nem vétetik, a törvényhozás tevékenységében nem vehet részt. Ennek az intézkedésnek célja a világpolgárságot, cosmopolitismust az állami jogéletből kitagadni s ezáltal lehetetlenné tenni, mert a világpolgárság, amily veszedelmes, oly erkölcstelen elv. Az ugyan kétséget nem szenved, hogy az emberbaráti érzelmek közösségéből s az emberiség nagy erkölcsi és közmívelődési érdekeinek köréből senkit sem zárhatunk ki, de nem is ily értelemben vesszük itt a világpolgárságot, hanem mint oly elvet és törekvést, mely hazát, faj- és vérrokonságot nem ismer, és a nemzeti s állami lét lerontására irányul. A legerkölcstelenebb elvek és törekvések egyike ez, mert az embert a természetes hála érzése és szava készíteti arra, hogy ragaszkodjék azokhoz, kik között született, nevelkedett, vagy akik között megtelepedett, életfoglalkozást, kenyeret szerzett magának. Egy kiolthatatlan ösztön sugallja, egy el nem némitható belső szózat parancsolja, hogy mindenek előtt azoknak szenteljük erőnket, munkánkat, áldozatkészségünket, kik bölcsönkhöz, neveltetésünk és életfoglalkozásunk tényéhez akár a területi együttlaks, akár a vérrokonság révén közel állanak.

Mivel pedig az ember általában annál nagyobb jólétnek örvend, minél szabadabban fejtheti ki egyéni sajátságait, minél akadálytalanabban érvényesítheti gondolkodás- és érzésmódját, erkölceit és szokásait, minél könnyebben létesítheti az egyéni érvenyesülés céljaira szolgáló törvényes intézményeket: annak, ki használni akar a hozzá közelállónak, okvetlenül a nemzeti élet kötelékében kell maradnia. Mert mi egyéb az egy területen élő emberek gondolkodás- és érzésmódjának közössége, erkölceik, szokásaik és törvényes intézményeik összesége mi egyéb, ha nem nemzeti élet? És, ha ezt az életet maga a nemzet intézi önállóan, szabadon, akkor ez a nemzeti élet az ő egész összeségében mi más, mint nemzeti állam?

Azért, aki a nemzeti állam kötelékéből kiszakítja

magát és világpolgárságra vágyik, az lemond arról a lehetőségéről, hogy igazán használjon azoknak, kikhez őt az együvé tartozás érzete és a hála legszorosabb kötelékei csatolják. Ebből a felfogásból indulnak ki az államok, midőn a választói jog alapföltételének az állampolgárságot mondják ki. Meg vannak győződve, hogy akinek nincsen érzelme, szive az állami élet feladatai iránt, az a társadalom érverését megfigyelni, annak közszükségleteit megérteni és méltányolni nem képes.

Nem kell attól tartani, hogy az államok ezen követelése a választói jog kiterjesztését megnehezíti. Ellenkezőleg, a legtágabb kereteket nyitja meg annak, mert az országban születettek az állampolgárság az élettel együtt származik át, a bevándorlottak pedig rendes viszonyok között csak kis százalékát teszik a lakosságnak, és ha az állampolgárság megszerzésénél némi megszorításoknak kénytelenek magukat alávetni, ez — a fentebb említett szempontokból — a választói joggyakorlatra nézve csak előnyös lehet.

b) Másodszor, szükségesnek tartjuk, hogy a választó a politikai jogok birtokában legyen, hogy meg ne hiúsíttassék a büntető törvény célja, mely egyes büntettek mellékbüntetésésképp a politikai jogok felfüggesztését állapítja meg. A büntető törvényt e büntetés megszabásánál az a gondolat vezérli, hogy aki az állam törvényes rendje, biztonsága és az egyetemes jólét érdekei ellen vét, az ezen javak fentartására és gyarapítására rendelt jogok élvezetére nem méltó.

Magyar szempontból az 1878: V. t.-c. ide vonatkozó intézkedéseit változatlanul fentartandóknak véljük.

c) Harmadszor, felnőtt kort kívánunk a választótól, mely alatt nem értjük a törvényes nagykorúságot, hanem a teljes testi és szellemi érettséget. Nehéz volna megmondani, mikor fejeződik be az embernél az a fejlődési folyamat, mely a férfiuat a közpályára és az önálló életkeresetre képesíti, de ha tekintetbe vesszük, hogy az értelmi pályákra készülő ifjak életük huszonötödik éve előtt alig hagyhatják el a tanintézetek küszöbét; ha meggondoljuk, hogy a fiatal-

ság egy nagy részénél a hadkötelezettségi állandó szolgálat a huszonötödik év előtt nem ér véget, ha fontolóra vesszük azt is, hogy ez az életkor az, melyben a jellem határozottabb alakot ölt, az akarat erő az életküzdelenre megacélosodik, a hajlamok komoly irányt vesznek, az életpálya iránti szeretet férfias munkásságba megy át, talán helyes középszámot mondunk, midőn azt a vonalat, mely a felnőtt kor határait megnyitja, a huszonötödik évre tesszük.

Igaz, hogy a választói jog helyes gyakorlata a belátásnak és az elhatározásnak nagy higgadtságát követeli, amit az ifjúság ábrándos eszmeköréből, pezsgő kedélyéletéből alig kilépett fiatal férfitől nehezen lehet várni, mégis azt hisszük, hogy a higgadtság és megfontolás fogyatkozásait a társadalom könnyen ellensúlyozhatja, mert a fiatal korban megvan még az emberekben az elvek és erkölcsi érdekek iránti finomabb érzék, az idealismus, melynek zománcát utóbb a való élet érdessége lekoptatja.

d) Negyedik kellékül a választói jog gyakorlására az adófizetést jelöljük meg. Fentebb megokoltuk, miért tartjuk szükségesnek, hogy aki a törvényhozás tevékenységében részt vesz, az az állam terheinek viseléséhez is hozzájáruljon. Itt tehát a bővebb indokolást mellőzve, csak azt jegyezzük meg, hogy a teherviselésnek legegyszerűsebb alakja az adófizetés. Olyan módja ez a teherviselési kötelezettségnek, mely mindenkinek megfelel, aki az államban él és nem munkaképtelen koldus. Katonai szolgálatra például az állam minden polgára nem alkalmas, de adót fizethet mindenki, akinek életfentartást biztosító birtoka vagy keresete van.

Mivel mi a választói jognak minél szélesebb kiterjesztését óhajtjuk, oly adóalapot, cenzust vesszünk fel, melynek méltányosságához — úgy hisszük — gáncs nem férhet.

Ezen alap meghatározásánál külön tekintjük a vagyonos és külön a nemvagyonos osztályokat. S vagyonnak vesszük itt az ingatlan és ingó birtokot egyaránt, tehát — például — a tőkepénzt, marhaállományt, az összes árucikkeket stb., és ahhoz, hogy valakit ebbe az osztályba sorozzunk, a vagyonbírásnak olyan mértékét állapítjuk meg,

mely elegendő az élet fentartásához. Aki tehát a földtől kapja jövedelmét, pénztől, kereskedéstől és kizárólag ebből a jövedelemből él, azt a vagyonos emberek közé számítjuk.

Ennek az osztálynak a választói jogát nem köthetjük bizonyos adóösszeghez, mert az általános választói jog elve kizárja azt, hogy e jog gyakorlását a tényleges adóösszeg vagy — ami egyre megy — a vagyon és jövedelem mértéke szerint határozzuk meg, hiszen az általános választói jog épen azon korlátok lerontására törekszik, melyeket a vagyonkülönbség állított fel polgár és polgár között. Azt mondjuk tehát, hogy minden polgár, aki ingó vagy ingatlan vagyonnal bír, e vagyonból él és e címen adót fizet, birjon választói joggal, tekintet nélkül a fizetett adó magasságára.

Ennek az elvnek méltányossága abból tűnik ki, hogy az állampolgári közösség kapcsán minden magánvagyon erkölcsi értelemben közvagyon, amennyiben a nemzeti társadalom erejét gyarapítja és a közgazdaság emelésére szolgál. Ennélfogva a polgár, aki vagyonát megbecsüli, híven és lelkiismeretesen gondozza, megőrzi és gyermekeire átszarmaztatja, nemcsak magának használ és övéinek, hanem mindazoknak, kikkel polgári közösségben él. E tekintetben pedig valóban nagyon méltánytalan dolog volna, különbséget tenni gazdagabb és szegényebb, vagyonosabb és kevésbé vagyonos polgár között, mert habár a gazdagabb magában véve és közvetlenül többet fizet az államnak — a mi különben kötelessége is, mert többje van, — de nem fizet többet, mint amennyit a szegényebb a maga módja és tehetsége szerint fizet. Erkölcsileg érdemeik egyenlők, méltányos azért, hogy a jogaik is egyenlők legyenek.

Ki tudná eldönteni, hogy a természet háztartásában mi hasznosabb, az esőcsepp vagy a harmatcsepp-e? Csak az bizonyos, hogy nélkülözhetetlen mindkettő. Ugyanez áll a nemzet háztartásában a gazdagabb és szegényebb polgárok vagyonáról; az is, ez is egyaránt nélkülözhetetlen.

A nemvagyonos osztályokhoz azokat sorozzuk, kik fize-

tésből, bérből vagy napszámából élnek, úgy mint a tisztviselőket, a szolgálati viszonyban levőket és a napszámósokat. Ezek közül csak a szolgálati viszonyban levőket: a cselédeket, szolgálókat, közrendőri közegeket, általában bárminő bérszolgálatot teljesítő egyéneket tartjuk kizárandóknak a választói jogból. Még pedig azért, mert a legnagyobb polgári szabadság mellett sem lehet feltételezni, hogy ezek kenyéradó uraikkal ellenkező irányban gyakorolnák jogukat; ez emberileg a lehetetlenséggel határos. Ha mégis megtörténnék, hisszük, méregcsepp volna ez, mely a szolgálati viszonyok felbomlására vezetne. Arra pedig, hogy meggyőződésük ellenére tegyék azt, amit az uraik, nem szabad nekik alkalmat szolgáltatni. Ugy az ő egyéni javuk, mint a közérdek szempontja követeli, hogy a míg a szolgálati idejük tart, politikai jogokat ne gyakoroljanak.

A rendőri közegeknél ezenkívül még az a szempont is követeli a választói jog szünetelését, hogy nekik épen akkor, midőn a polgárok ezen jogukat gyakorolják, olyan szolgálatot kell teljesíteniök, mely, ha nem pártatlan, a közszabadságot a legkomolyabban veszélyezteti. Már pedig nem lehetne tőlük pártatlan szolgálatot várni, ha ők a politikai életben tényleges részt vennének. Itt mi csak a közrendőröket foglaltuk a rendőrközegek nevezete alá, de ki kell terjeszteni az elvet a rendőrtisztviselőkre is. Ezek magasabb műveltségük és kedvezőbb társadalmi helyzetük-nél fogva, melyet minősítésük többoldalúsága biztosít nekik, nem állanak olyan függő viszonyban feljebbvalóikhoz, mint a közrendőrök, de mivel ők a karhatalom végrehajtói, ha politikai törekvések által vezéreltetnének, a kezükbe letett hatalmat nem a közrend érdekében használnák fel, hanem kizsákmányolnák azt polgártársaik pártállása ellen.

A többiekre nézve, kik a szolgálókon és a rendőri közegeken kívül a nemvagyonos osztályokhoz tartoznak, az évi jövedelemnek egy igen kis százalékát vesszük fel adóalapul, s ehhez kötjük a választói jogot. Legyen ez a százalék egy és fél ($1\frac{1}{2}$), akkor gondoljuk, a legszerényebb fizetésű tisztviselőre és a kedvezőtlenebb kereseti viszonyok között élő

napszámásra nézve is lehetővé tettük a politikai jogok gyakorlását, anélkül, hogy e jogok ellenértéke gyanánt súlyos áldozatokat kellene tőlük követelni.

Az évi fizetés- vagy keresetnek legalább $1\frac{1}{2}$ százalékkal való megadóztatása azért látszik szükségesnek, mert átlagos fizetés- vagy kereset-alapnak kis összeget kell felvennünk, a mi pénzértékünk szerint körülbelül 150 frtot, mivel legalább ennyit kell keresnie a napszámosnak, hogy megélhessen és kedvezőtlen viszonyok között nem is keres többet. Ennélfogva, ha ezen osztályok megadóztatásánál egy és fél ($1\frac{1}{2}$) százaléknál nagyobb egységet vennék fel, érzékeny, mondhatni súlyos terhet róvnánk rájuk; ha kisebbet, adójuk oly csekély összeget tenne ki, melyet, tekintve az állam roppant szükségleteit, komoly állami adótehernek nem lehetne venni. Már pedig egyik alapelvnek jelentettük ki azt a tételt, hogy csak az birhat politikai jogokat, ki az állami teherviselésben részt vesz. A jogosnál alacsonyabban szállítanók le ennek az elvnek értékét, ha minden csekélységet az állami teherviselés fogalma alá soroznánk.

Okát adjuk még annak, hogy midőn mi a vagyonos osztályoknál sem a jövedelem-alapot, sem az adóegységet nem határoztuk meg, hanem általánosságban csak annyit mondtunk, hogy minden állampolgár, aki ingó vagy ingatlan vagyonából él és adót fizet, birjon választói joggal, tekintet nélkül a fizetett adó magasságára, ugyanakkor a nemvagyonos osztályoknál úgy jövedelem-alapot, mint adóegységet követelünk. Ennek a nyitja abban keresendő, hogy a vagyonos osztályoknál, ha igazságos az adójuk, soha sem fordulhat elő az az eset, hogy csak elenyésző csekélységgel járulnának az állam terheinek viseléséhez. Azért náluk az adófizetés elve, mint egyik alapföltétele a politikai jogok birásának, az alkalmazásban soha sem veszítheti el jelentőségét.

e) Ötödször azt kívánjuk a választói jog birtokosától, hogy szabadon rendelkező polgár legyen. A szabad rendelkezést a vagyoni- és a személyi jogokra kapcsolatosan

vonatkoztatjuk. E két jognak — a vagyoni és személyi rendelkezés jogának — együtt és egyszerre kell megilletnie az embert, hogy önállóan mondhassuk őt. Ennélfogva, aki gyámság alatt áll, vagy akit a törvény vagyoni vagy személyi gondnokság alá helyez, akár pazarlás, akár az épelműség hiánya miatt, a választói jog gyakorlására alkalmatlan.

E jog ugyanis, mint a közre, az állampolgárok egyetemére kiterjedő érdek mindenestre megkövetel legalább annyi önállóságot, a cselekvési képesség és beszámíthatóság olyan mértékét, minő az egyéni vonatkozású személyi és vagyoni jogok gyakorlásához szükséges.

E pont alatt, a helyzetek rokonsága kapcsán felemlítjük a katonákat is, kikre nézve, míg tényleges szolgálatban állanak, a választói jog gyakorlását ugyancsak nem tartjuk célszerűnek. A katonai fegyelem a tényleges szolgálatban álló egyéneket annyira leköti, hogy ők sem idejüket, sem erejüket nem szentelhetik más célnak, csak annak az egynek, melyet a szolgálati érdek parancsol. Nekik nincsenek és nem is lehetnek szabad óráik, legfeljebb üres óráik, s magánfoglalkozásuknak a parancsszó minden percben véget vethet. De magasabb szempontból is kívánatos hogy ők a politikai élet áramlataitól távol maradjanak. Ha egyszer felajánlják életüket és vérüket az ország és az állam, mondjuk még a trón védelmére, akkor egyforma hűséggel kell helyt állaniok, fenyegetse akár külső, akár belső ellenség a hazát. De tudjuk, hogy a pártviszályok sokszor beháborúba sodorják az országot, a polgárnak polgártársa ellen fegyvert adnak kezébe. A katonaságnak ebben az esetben saját vérei ellen kell sorakoznia, a magasabb társadalmi és állami érdekek, a vallás, állami és nemzeti egység, a köznyugalom és a haladás védelmére. De hogyan fog sorakozni és küzdeni, ha a napi politika bonyodalmas hálózatában számtalan érdekszálal lesz lekötve, s talán épen azokkal szemben, kiket legerélyesebben kellene visszaszorítani?

Szóba hozhatjuk itt azt is, hogy a szerzetesek, kik a személyi és vagyoni rendelkezés szabadságáról önként le-

mondanak, felruházhatók-e a választói joggal? A szemlélődő életet folytató rendeket illetőleg, könnyen felelhetjük, hogy nem. Hivatásuk elvonja őket a politikai élettől, s azokra a magaslatokra vezeti fel, melyeken a társadalmi mozgalmak hullámaiból kivergődött ember a lelki tökéletesedés fokait keresi, és az, enyhet adó béke kikötője után vágyik. A többi rendekre nézve nem tesszünk különbséget rend és rend között, hanem tagjaikat osztályozván azt mondjuk, hogy minden szerzetes, aki lelkipásztorkodást folytat vagy tanítással foglalkozik, igényt tarthat a választói jogra. A lelkipásztorkodó és tanító szerzeteseknél már hivataluknál fogva is fel kell tételezni annyi cselekvési önállóságot, mely őket politikai jogaik helyes gyakorlására képesíti.

f) Végre még egy kelléktől tesszük függővé az általános választói jog birását, és ez a törvényes magaviselet. Az állam, mint elsőrendű jogi személy, mint a társadalom közéletének intéző és irányadó tényezője, erkölcsi testület, melynek polgárai lelkiismeretben vannak kötelezve az állami törvényeket tisztelni s egész jogéletüket azok szerint intézni. Ez a tisztelet és köteles engedelmisség eredményezi azt a feddhetetlenséget, mely legjobb őre a jogrendnek és legbiztosabb alapja a polgári szabadságnak.

Elsőrendű fontossággal bír, hogy az állami törvények iránti tisztelet és engedelmisség a lélek mélyén gyökeredzik s onnét hajtson ki a polgári tisztesség, erény és erkölcs. Ezt csak a vallás eszközölheti, csak az fúrhatja át a szívek talaját és vezetheti le abba az állampolgári kötelességek tudatát, csak az élénkítheti és erősítheti ezt a tudatot, hogy a megpróbáltatások nyomása alatt össze ne törjön. Az állam az ő szellemi és erkölcsi erejével, legfeljebb csak a fölületen érintheti a lelkiismeretet, de a belsejébe nem hatolhat, tekintélyének gyökereivel azt át nem hálózhatja.

De bár az állam az ő egész törvényrendszerével a lelkiismeretek mélyén nem verhet gyökeret, hanem e feladat megoldását a vallástól kénytelen várni, annyit mégis megkívánhat és meg is kell kívánnia minden polgárától, hogy legalább külsőleg tegyen eleget a törvények követel-

ményeinek és legalább külső vonatkozású ügyeiben a törvényes jogrendhez alkalmazkodják. Ezt a szempontot az állam a polgárok jogkörének megállapításánál nem hagyhatja figyelmen kívül. Hiszen, aki főbenjáró dologban a törvényes jogrenddel összeütközésbe jön, az nemcsak méltatlannak mutatja magát arra, hogy, a jogrendet meghatározó intézkedésekre befolyást gyakoroljon, hanem egyszersmind a veszély árnyékát veti minden viszonyra, melyben a törvény és a törvényhozás ő tőle bárminő függésbe jutna.

Ezen az alapon szükségesnek tartjuk a választói jog megtagadását, illetőleg megvonását azoktól, kik polgártársaik vagyona, élete és személye, a közerkölcs, vallás és állam ellen bűntényt követnek el és a miatt jogérvényesen elítéltetnek. Még pedig ily esetekben a választói jognak, általában a politikai jogoknak végleges megtagadását vagy megvonását kívánjuk, nem tekintve azt, vajjon a bűnös életfogytiglan, vagy rövidebb időtartamra terjedő büntetéssel sújtott-e? E szigorú intézkedés nagyban emelné az erkölcsi öntudatot, és az általános választói joggyakorlat mezején kirívóan megkülönböztetné s egyúttal megbélyegezné azokat, kik a polgári tisztességnek azt az elemi kellékét sem birják megszerezni vagy megőrizni, mely megkívántatik ahhoz, hogy valaki azon — a különben oly tágas mezőn — helyet foglalhasson.

Mindazonáltal nem akarjuk ezt a jogszabályt olyan mereven felállítani, hogy általa sohase történjék kivétel, mert lehetnek esetek, midőn a bűnhődött egyén, a törvény szigorának nyújtott elégtétel után, hasznos életével a társadalmat is kiengeszteli maga iránt, az egyénnek és a köznek teljes kártérítést ad. Ilyenkor a társadalom erkölcsi érzéke önként megnyilatkozik abban a kívánságban, hogy a becsület útjára visszatért egyén magábaszállása a büntető hatalom részéről a régi jogállapot csorbítatlan visszaállításában nyerjen elismerést. És gondoljuk, épen az, hogy a hatalom kivételes esetekben és utólagosan eltérhetne a szabálytól, úgy a büntett elkövetőjére, mint az általa okozott baj orvoslására jótékonyan hatna.

E pontnál önként előáll annak szükségessége, hogy a bűntény fogalmát, a választói jogra való vonatkoztatással, körvonalozzuk. Talán nem járunk el helytelenül, ha három bűnnemet veszünk fel és minden törvényellenes cselekedetet, mely e nemek bármelyikéhez tartozik, a bűntények számba sorozunk. Lehetnének pedig e nemek: *a)* idegen vagyonnak az elsajátítása, történjék az lopás, rablás, vagy más megbélyegző jogi és erkölcsi minősítést maga után vonó módon; *b)* szándékos kártevés más vagyonában, vagy annak elpusztítása, legyen a vagyon akár anyagi, akár szellemi vagy erkölcsi; *c)* az állampolgári hűség megszegése, ahova az állam ellenségeivel való összejátszást és a törvényes engedelmség megtagadását számítjuk.

E nemek szem előtt tartásával könnyű volna az általános választói jog kodifikációjánál részletezni azokat a bűntényeket, melyek e jognak elvesztését eredményezik, de ki kellene kötni, hogy az említett nemek alá sorozható törvényellenes cselekedetek csak akkor tekintetnek, a választói jog szempontjából bűntényeknek, ha súlyos jellegűek, azaz olyanok, melyekre a nemzetközi büntető jog elvei szerint fegyház- vagy börtönbüntetés van kiszabva. Egyébként magától értetik, hogy e minősítésnél minden állam, a nemzetközi büntető jog elvein kívül, még a saját külön viszonyait és körülményeit is kénytelen volna tekintetbe venni.

III.

Meg kell még vitatnunk az általános választói jog előnyeit és hátrányait, az érveket, melyeket ellene és mellette felhoznak. E jog erkölcsi alapját vizsgálva, arra a következtetésre jutottunk, hogy az egyenes kifolyása magának a természeti jognak. Tehát elidegeníthetetlen tulajdona az állampolgárnak. Ezt azok sem tagadhatják, a kik célszerűségi szempontból e jog behozatala ellen állást foglalnak. Mielőtt érveikre áttérnénk, kifejtjük az okokat, melyek nézetünk szerint az általános választói jogot célszerűségi tekintetből is hathatósan ajánlják.

Ha már a természeti jog kifolyása az, hogy a politikai jogok minél szélesebb körre terjedjenek ki, akkor a haladó műveltség és a parlamentarismus érvényre emelése, ami az alkotmány-keret tágításának kezdetét jelenti, észrevétlenül megérleli a választói jogból kirekesztett polgárokban azt a meggyőződést, hogy ők semmivel sem érdemtelenebbek e jog bírására, mint más kedvezőbb viszonyok között élő társaik. Kiadják a jelszót, hogy ami minden polgárt, mint az állam tagját, ugyanazon a jogcímen megillet, azt az anyagi és szellemi helyzetek különböző volta nem korlátozhatja. Ezen az alapon követeléssel lépnek fel, s követelésük érdekében mozgásba hozzák a társadalom legkiterjedtebb rétegeit. Az utóbbi években megtartott munkásgyűlések szembetűnően bizonyítják, hogy nem képzeleti dolgot állítunk, hanem valóságot, melynek fejleményei nem lehetnek bizonytalanok. A tüntetés és izgatás tovább fog folyni, és táplálni fogja a munkásosztályoknál uralkodó, amúgy is nagy elégedetlenséget.

Ennek az elégedetlenségnek egyik forrását tapasztaná be az államhatalom, ha az alkotmányos életben való részvételt az általános választói jog elvére fektetné. Ez volna tagadhatatlanul e nagy lépés fő előnye.

Nem akarjuk mondani, hogy ezzel már teljes megnyugvást hoznánk a munkásosztályok közé, hiszen tudjuk, hogy ott főképp a kenyérkérdés mozgatja a hullámzó szenvedélyeket, de merjük állítani, hogy az a tudat, melyre ezek az osztályok politikai jogaik gyakorlása közben ébrednének, szegénységük elviselésére is megnyugtatólag hatna. Ők, kik eddig páriáknak hitték magukat, látnák, hogy szabad polgárok, kiknek a munka kötelessége mellett, melynek parancsoló szükségét utóvégre a társadalom minden jóra való tagja érezni kénytelen, jogaik is vannak és állam-polgárokat megillető erkölcsi értékük.

Egy másik nagy előnye az általános választói jognak az volna, hogy jobban megosztván a törvényhozásra való befolyást, megnehezítené a kormány- és párhatalom elfajulását. Minden hatalom annál könnyebben fajul el, minél

szűkebb az a réteg, melybe a gyökereit verte le. Azért az abszolút monarchiában elég egy nap, egy személyváltás, egy szeszélyes ötlet a hatalom elfajulására; míg az alkotmányos monarchiákban évek kellene ahhoz, itt a folyamat sokkal lassúbb, mert az elfajulni készülő hatalomnak előbb az összes ágazatokat, melyek itt sokkal számosabbak, ferde irányba kell terelni, hogy célját elérhesse és a kívánt eredményt biztosíthassa.

S ha már az alkotmányos, de megszorított választói jogot nyújtó állam is képes gátat vetni a kormány- és párturalom elfajulására, bár, mint a tapasztalat mutatja, nem elég erőset, nem olyant, melyet a hatalmi tényezőknek céltudatos és hosszabb ideig tartó visszaélései szét nem szakíthatnának, beláthatjuk, hogy az alkotmányos életnek az általános választói jog alapján való felépítése, milyen ellenálló, szilárd bástyáját képezné a politikai erkölcsnek! Az uralkodó többség nem számíthatna arra, hogy egy-két befolyásos osztály érdekeinek felkarolása által eléggé biztosítja magát a választási eshetőségek ellen, ennél fogva nem is érezhetne magában ingert egyoldalú hatalmi célok szolgálására, hanem kénytelen volna a hatalom polcáról a választó polgárok nagy sokaságának bajaira és szükségére is letekinteni. Ez az eljárás erkölcsösebb is volna, mert általa tökéletesebb mérvben elég tétetnék a törvényhozási igazságosságnak; jogszerűbb is volna, mert szaporítaná azokat az eseteket, melyekben a kisebbség érdekei is kielégítés nyerhetnének.

Találunk még a magasabb állami és nemzeti szempontok között is valamit, amit az általános választói jog javára feljegyezhetünk. Ez az az érdeklődés, melyet e jog széles körökben keltene, az alkotmányos intézmények iránt. Ezek az intézmények csak akkor virágozhatnak, ha a nép, a nemzet megszereti azokat, ha a haza minden hű fia szívében hordja a meggyőződést, hogy közkincesek azok, melyeknek sérthetetlen megőrzése nemcsak egy néhány kiváltságos osztály, hanem az államttest minden tagjának érdekében, fekszik. Egy nép, mely az alkotmány javai iránt közömbös,

sem nem ismervén, sem nem becsülvén azokat, nemzeti sajátságainak a fejlesztésére sem fordít elegendő gondot, következésképp nem képes tartósan ellenállani azoknak a pusztító viharoknak, melyek időnkint az események méhéből az állami élet megrázására és elsöprésére támadnak.

Az általános választói jog felébresztené azon körök figyelmét is, melyek most közömböseknél látszanak az alkotmányos élet iránt, mivel nem vehetnek benne részt, s legföljebb csak távolról nézhetik annak mozgalmait. És ne higyük, hogy e körök érdeklődésének nem volna jó eredménye, hiszen minél nagyobb érdekkörbe kerül az ügy, melylyel az állam polgárainak törődniük kell, annál bizonyosabb, hogy a törődés sokoldalú és élénk lesz. Nagyon sokat jelentő helyzet az, ha az állam minden polgárának azt mondhatjuk: Sorsodat magad intézed, olyan a törvényhozás, minő befolyást gyakorolsz rá, ha súlyos, igazságtalan intézkedések nyomnak, magad vagy annak az oka. Miért ne lehetne ily módon széles mederben folyó mozgalmakat keltetni, melyek friss, egészséges áramlatokat vinnének be az alkotmány-szervezetbe, s legélénkebben foglalkoztatnák a törvényhozást? S épen ez, a törvényhozásnak tespedést nem ismerő, élénk tevékenysége legszükségesebb feltételét képezi az alkotmányos jogérzék és joggyakorlat fejlesztésének.

Mindamellett, hogy az általános választói jog mellett célszerűségi szempontból is figyelemre méltó érvek szólnak, nem tagadhatjuk az ellenérvek súlyát, bár nem hisszük, hogy az a mérleget ellenünk billentené meg.

Hivatkoznak ezen intézmény ellenzői, a választói jogból eddiglen kizárt nagy tömegek éretlenségére. Nincsen abban köszönet, mondják, ha embereket, kik nem képesek jogtudatra ébredni, jogokkal ruházunk fel. A részletes választói rendszer mellett a tehetős osztályok, a szellemi és vagyoni arisztokracia, a társadalom színe-java kerül a választósorba. Tehát azok az elemek, melyek emberileg biztos kezességet nyújtanak az iránt, hogy az állami élet feladatait és szükségleteit felfogni és méltányolni tudják

és hajlandók is. De hogyan lehetne ugyanezt feltételezni, a mostoha viszonyok között élő alsóbb néposztályokról, kiknek gondolköre a legalacsonyabb szintáján, a mindennapi kenyér gondjain nem szokott felül emelkedni?

Nem akarjuk kétségbe vonni az alapgondolat helyességét, mely ebben a felfogásban kifejezésre jut, mert a tapasztalat igazolja, hogy csak politikailag érett nemzetek tudják a választói jogot a közérdekek javára gyakorolni. De a politikai érettség megítélésénél a mértéket theoretikus elvek nem szolgáltatathatják, azt csak az az összehasonlítás adhatja kezünkbe, melyet a választói joggal bíró és nem-bíró polgárok között tehetünk. Ebből az összehasonlításból kitünik, — statisztikai adatokat nem szükséges felhozni, mert szemünk előtt álló jelenségről van szó — hogy a nem-választó polgárok a politikai érettségnek legalább oly magas fokán állanak, mint a választók. Nincs állam, melyben az összehasonlítás más eredményt tüntetne fel. A napszámos, gyári- és kézi-munkás manap az élet iskolájában annyit tanulhat és tanul is, mint a telkes gazda vagy az önálló iparos.

Sőt, ha tekintetbe vesszük, hogy a munkás-nép jobbára a városokban él, hol minden romlottság mellett, a szellemi műveltség tájékai — tagadhatatlan — kiterjedtebbek; ha meggondoljuk, hogy az ujságok, gyülekezetek és szövetkezetek révén, melyek az utóbbi időben főképp a munkások között honosultak meg, a napi kérdések ma már a legegyszerűbb és legszűkebb viszonyok között élő polgárok előtt sem maradnak homályban, mondhatjuk, hogy a választói joggal nem bíró osztályok jelentékeny része jóval érettebb a politikai ügyek felfogására, mint a vagyonosabb, de a szellemi központoktól távolabb eső választó polgárság.

Legyen különben bárminő az arány műveltségi tekintetben a választó és nemválasztó polgárok között, az mégis nyilvánvaló, hogy az általános választói jognak épen a politikai érettség fejlesztése képezi egyik nem kicsinyelhető feladatát. Tudjuk, hogy politikailag éretlenek azon választó osztályok között is nagy számmal találkoztak, melyek az

alkotmányos élet kezdetén nyertek politikai jogokat. De a politikai téren uralkodó eszmék és törekvések, meg az ismétlődő joggyakorlat idővel meghozták az érettséget mindenütt, ahol a pártok vezető emberei elvtársaik meggyőződésével komolyan törődtek, és azt a szellemi harcok hatalmas fegyverével, az elvek igazságával irányítani és meghódítani igyekeztek. Szabad tehát reményleni, hogy azokban a néposztályokban is, melyek az általános választói jog alapján részesülnek politikai jogokban, maga a politikai életkör fogja kifejleszteni a választóknál, mint az állami élet számot tevő tényezőinél annyira kívánatos érettséget. Bizonyára sokkal hamarabb várhatjuk ezt a tényleges jogélvezettől, mint anélkül, mert az ember tehetségei jobban fejlődnek, ha a gyakorlati téren foglalkoztatjuk azokat, mint ha csak távolról szemléltetjük velők a gyakorlatot.

Nem utolsó ellenvetése az ellenkező álláspontnak az sem, hogy az általános választói jog besodorja a választási küzdelmek szennyes árjába azokat a rétegeket is, melyek eddig megkímélve maradtak az ártól, és a társadalmi életnek csendes, zavartalan és tiszta légkörrel megáldott oázisait képezték. Megfosztja tehát a társadalmat attól az erőtől, mely a felkorbácsolt szenvedélyek csillapítására jótékonyan hatott, a felizgatott kedélyek törekvéseit ellensúlyozta és a választási harcok ütötte sebekre gyógyító irt rakogatott.

Nagy igazság van abban, hogy az államhatalomnak a választási küzdelmek mérséklésére kell törekednie, mert azok, ha nem fékeztetnek, olyan nyomokat hagynak maguk után, melyeket a társadalmi béke érdekéből csak sajnálni lehet.

De nem szabad felejtünk, hogy a politikai természetű mozgalmak hatásaira nézve egészen közömbös az, vajjon az egész test mozog-e, vagy pedig csak annak kiválóbb tagjai. Ha megmozdul a fej, a szív és kicsapnak a törvény medréből, épen olyan pusztítást vihetnek végbe a szervezetben, mintha megmozdult és kicsapott volna az egész test. E mozgalmaknál minden a választási eljárástól függ.

Ha van törvény, mely az izgatást és a korrupciót, a nyomást és a zaklatást hatalmasan sújtja, ha van bíróság, mely a törvényt kérlelhetetlen szigorral végrehajtja, akkor a nagy választó-test mozgása olyan szabályszerűen folyik le, mint a nagy mederben hömpölygő folyam, melyet sziklapartok határolnak és kőgátak tartanak féken.

Sőt azt hisszük, hogy a visszaélések megakadályozására határozott előnnyel bír az, ha a választói jog minél szélesebb körű érdekeltségre terjed ki. A sekély vizet könnyen kiveri medréből a vihar, de a mélynek csak a szintáját zavarja föl. A nemzetet, mélynek csak egyes köreit tartják lekötve a politikai érdekek, könnyen kiverik a mérséklet medréből a választási harcok viharai, mert nincs súlypontja alant, mely a szenvedélyek mozgását nehezítené. De ha a politikai célok és érdekek a nemzet legmélyebb kebelében vájnak maguknak medret, ha súlypontjuk megfekszi a polgárság összes rétegeit, akkor ezt az összetömrült, mély fekvésű testet nehéz lesz végletekbe sodorni. Az ilyen választó testületnek nem lesz szüksége kívülről ható mérséklő befolyásra, magában fogja birni az ellensúlyozó erőt.

Végül igen szeretnek az ellenkező vélemény barátai hivatkozni arra, hogy az általános választói jog veszélyezteti a műveltség, a társadalmi rend és a vagyon érdekeit, mert befolyást és hatalmat biztosít a nyers tömegnek a művelt osztályok felett, a szám erejével lenyomja a kisebb, de jobb minőségű elemet.

A gyakorlat ezt az aggodalmat sehol sem igazolta. Természetes, hogy pl. a mi viszonyaink alakulására más országok gyakorlatából föltétlen biztossággal nem következtethetünk, de azt kétség nélkül elfogadhatjuk, hogy az alsóbb néposztályok nagy tömege, a vezető elem befolyása alól nem vonja ki magát. Az ész és tudomány, a rang és előkelőség emberei legalább a nagy társadalmi és állami érdekeket érintő kérdésekben mindig vezérszerepet vihetnek, ha csak tehetetlenségökkel, vagy erkölcstelen üzemekkel a nép bizalmát el nem játsszák.

Az életben legalább azt látjuk, hogy a földmivelő nép és a kisiparos osztály általában a nagybirtosok és a tekintélyes nagyiparosok után indul, szóval a hangadó emberek után. És ha ezek között akadnak olyanok, kik a gyengébbeket tekintélyükkel, vagyoni erejükkel és befolyásukkal segítik, támogatják, akkor köztük és osztálysorsosaik között politikai tekintetben is az összetartásnak benső és szoros viszonya fejlődik ki. Pedig tudjuk, hogy a föld népe és a kisiparos osztály alkotják minden rendszer mellett, tehát az általános választói jog rendszere mellett is alkotni fogják, a választó közönség nagy többségét. Sőt mi a munkás osztályokról is állítjuk, hogy azok is hajlandók a politikai joggyakorlat terén kenyéradóikat követni, föltéve hogy ezek a jog, méltányosság és emberbaráti szeretet szellemében bánnak velök.

Ne feledjük, hogy az emberekben, ha sérthetetlen törvények védik őket, és ha a társadalom humánus intézményekkel gondoskodik róluk, nagy a konzervatív érzék. A forradalmakat mindig az uralkodó kisebbség jogtiprása és embertelensége szülte. De akkor is az ellenszegülő elkésredés és a pusztító gyűlölet nem birták felkavarni a legszélesebb néprétegeket, csak a kisebb, de erőszakosabb részt. Innét van, hogy minden forradalom amint egy uralkodó kisebbség bűneiből születik, úgy egy másik uralomra jutott kisebbség bűneiből táplálkozik, a míg a többségben levő, mérsékelt elemek által le nem győzetik.

* * *

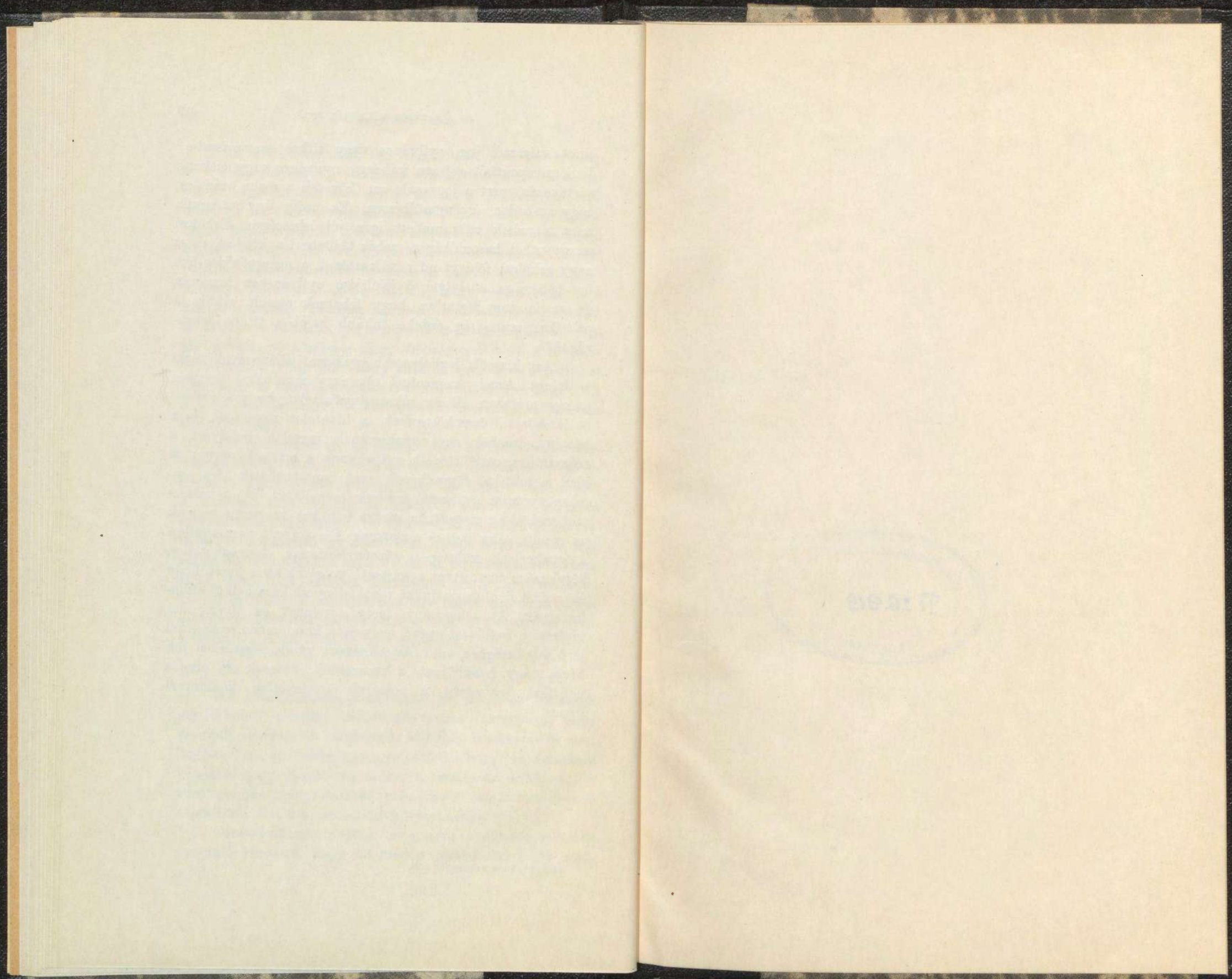
Az előadottakban kifejtettük az általános választói jog erkölcsi alapját, szólottunk annak határaitól, megvitattuk előnyeit és hátrányait. Mindent összevetve és mérlegelve, arra az eredményre jutottunk, hogy az általános választói jog, melyre az ember a természeti erkölcsi törvény alapján igényt tarthat, célszerűségi szempontokból is a politikai élet elutasíthatlan követelménye.

Záradékol megfelelünk még arra a szintén előtérbe nyomuló kérdésre, hogy mi módon gyakorolandó az álta-

lános választói jog, nyilvános vagy titkos szavazással-e? Jogi szempontból egészen mindegy, nyilvános vagy titkos-e a szavazás, mert a jog csak azt követeli a maga számára, hogy szabadon érvényesülhessen. Ez pedig úgy az egyik, mint a másik mód mellett igen jól lehetséges. Erkölcsi szempontból hasonlóképen nehéz eldönteni a kérdést, mert nagy erkölcsi fölényt ad a választónak a meggyőződés férfias bátorsága, melylyel ő jelöltjére nyilvánosan leszavaz, de az is tagadhatatlan, hogy lehetnek esetek, midőn a politikai szabadság érdeke inkább hajol a titkos szavazás felé.

Azt hisszük, leghelyesebb gyakorlati álláspontból nézni a dolgot. Amely nemzetnél oly nagy a politikai érettség és oly magasan áll az alkotmánytisztelet, hogy a családi és társadalmi összeköttetések, a hivatalos viszonyok és a hatalmi érdekek nem gyakorolnak jogtalan befolyást a választókra, ott történjék nyilvánosan a szavazás ténye; de ahol a politikai függetlenség nem bontakozhatik ki a jogtalan nyomást gyakorló érdekek csomójából, ott a választási szabadság megoltalmazására a titkos szavazást tartjuk az együli, célra vezető eszköznek. De akármit parancsoljon a gyakorlati szükség, a törvényhozásnak elengedhetetlen kötelessége biztosítani a választó polgárok azon jogát, hogy ők politikai álláspontjukat jogos előnyeik kára nélkül elfoglalhassák. Az alkotmány, mely a népnek az állami élet intézésére befolyást enged, mely őt a hatalomban és az ezzel járó felelősségben való osztozkodásra kötelességszerűen fölhívja, nagy értékű java a nemzetnek, de csak ott, ahol a politikai szabadság a polgárok sérthetetlen közkincsét képezi.

Helyben

DE
1703

NKE EKK KTK Kari Könyvtár

00072001

Alkotmányjog /
Vallásjog, vallástörténet
Művelés

